

طراحی باغ - ویلا در منطقه شهریار تهران با رویکرد باغ ایرانی^۱

اصغر دانشمند

دانشجوی کارشناسی ارشد رشته مهندسی معماری، دانشگاه آزاد اسلامی، سمنان، ایران

دکتر محمد علی رجایی ریزی *

استادیار، گروه مهندسی معماری دانشگاه آزاد اسلامی، سمنان، ایران

چکیده

تغییر کاربری باغات از جمله دغدغه های مدیریت شهری بوده و که موجب کاهش فضای سبز و در نتیجه کاهش کیفیت زندگی شهروندی و کاهش امنیت شهری در مقابل تهدیدات می شود. در این خصوص طرح باغ ویلا با هدف جلوگیری از تخریب اراضی باغی است. طرح باغ ویلا در سال های اخیر به عنوان طرحی با هدف جلوگیری از تخریب این گونه اراضی در طرح جامع برخی از شهرها منجمله شهریار مطرح گردیده است. به موجب طرح فوق به مالکین باغات و اراضی سبز پیرامون شهرها اجازه داده می شود تا با توجه به اهداف طرح، بخشی از زمین خود را بر اساس ضوابط تعیین شده به ساخت مسکن اختصاص دهند. هدف اصلی این تحقیق شناخت و دستیابی به یک الگوی مناسب برای ساختن باغ ویلا در راستای توسعه مسکن بدون تخریب باغات است. به منظور تحقق اهداف پژوهش و پاسخ به سؤالات پژوهشی، این تحقیق از نظر روش و ماهیت توصیفی-تحلیلی بوده و از حیث هدف پژوهش در دسته تحقیقات کاربردی و از راهبردهای مهم در معماری راهبرد کیفی و شبیه سازی استفاده شده است. نرم افزارهای تخصصی معماری مورد استفاده نیز می توان به اتوکد و تری دی مکس اشاره نمود. از مهمترین یافته های این تحقیق و با توجه به اهمیت فضاهای سبز و با نظر به اینکه امروزه ما در عصری زندگی می کنیم که مسائل اقتصادی بیش از مسائل و مشکلات مسکن، طبیعت و زیست محیطی مد نظر است، لذا پیش بینی می گردد که با اجرای این طرح، جلوگیری از تخریب باغات شهریار تحقق پیدا خواهد کرد.

واژه های کلیدی: شهر، فضای سبز، باغ ویلا، شهریار

ایمیل نویسنده مسئول: rajaei.mohammadali@gmail.com

۱ این مقاله مستخرج از پایان نامه اصغر دانشمند با عنوان «طراحی باغ - ویلا در منطقه شهریار تهران با رویکرد باغ ایرانی» با راهنمایی دکتر محمد علی رجایی ریزی در دانشگاه آزاد اسلامی واحد سمنان بوده است.

مقدمه و بیان مسأله

شهر به عنوان یکی از پیچیده ترین زیستگاه های انسانی که در آن گستره ای از روابط شهروندان با محیط زندگی شکل می گیرد، ناگزیر به پاسخ گویی نیازهای مادی و معنوی شهرنشینان است. به گونه ای که علاوه بر تامین نیازهای مادی باید بتواند هر چه بیشتر نیازهای اجتماعی آنان را نیز برآورده سازد. شهر به عنوان محیط زندگی انسان باید قابلیت ایجاد ادراک هویت فضایی، احساس تعلق و ادراک زیبایی را، که ارتباط تنگاتنگ با یکدیگر دارند، دارا باشد به گونه ای که ایجاد آرامش و امنیت را در آن موجب گردد.

در واقع بدون احساس هویت در فضاهای شهری نمی توان به آن دلبستگی و تعلق خاطر پیدا کرد و بدون احساس تعلق نمی توان به احساس زیبایی و لذت بصری دست یافت. از این دیدگاه مفهوم زیبایی و زیباشناسی، دامنه ای عمیق تر و گسترده تر می یابد که به ویژه در محیط شهری، ابعاد پیچیده تری پیدا می کند. لذا با توجه به این که جامعه شهری با سرعتی وصف ناشدنی در حال عبور از شیوه سنتی به صنعتی است و نیازهای چنین جامعه ای نیز با سرعت متحول می شود. بنابراین شیوه های برنامه ریزی شهری، شهرسازی و معماری نیز باید متناسب با نیازهای جدید جامعه متحول گردد. در چنین شرایطی ایجاد فضاهای سبز در پاسخگویی به بخشی از نیازهای اجتماعی و روانی شهروندان می تواند بسیار موثر باشد.

نقش فضاهای سبز شهری در پاسخگویی به این مقولات از اهمیت ویژه برخوردار است. چرا که این فضاهای شهری با نیازهای جامعه شهری مطرح شده و در زمره زیر ساخت های شهری به شمار می آید. در اوایل قرن بیستم میلادی در حوزه طراحی مسکن، دو دیدگاه اصلی نهضت مدرن در دو جریان نهضت باغ شهرها و کنگره معماری مدرن به دو طریق مختلف تدوین شدند و هر دو آثار اجتماعی و کالبدی مهمی بر طراحی مجموعه های مسکونی بعدی گذاشتند. از نمونه های معرف این دو دیدگاه متعارف در طراحی مسکن یکی واحد همسایگی پیشنهادی کلارنس پری، که توسط استاین و هنری رایت در رادبرن به اجرا درآمد و دیگری واحدهای مسکونی پیشنهادی لوکوربوزیه در مارسی فرانسه است. مجموعه های مسکونی مرتفع با فضاهای سبز مشترک و بلوک های مسکونی ساخته شده به مرکزیت مدرسه و فضاهای تجاری در شهرهای مختلف دنیا نفوذ این دو مکتب فکری را در کار طراحی نشان می دهند (عینی فر، ۱۳۸۴: ۳۵).

بعد از جنگ جهانی دوم، نیازهای فوری سال های بعد از جنگ و توسعه تکنولوژی در اروپا منجر شد که فرصت تعمق و بررسی دقیق در الگوی مسکن مناسب شهری وجود نداشته باشد. در این میان اختصاص زمین به فضای باز و سبز و تامین خدمات کافی برای ساکنان مجموعه های آپارتمانی کاهش یافت و احداث مساکن بلند مرتبه با حداکثر تراکم شدت گرفت (رفیعی و حسن پور، ۱۳۹۰: ۷).

حوزه شهریار به علت نزدیکی به پایتخت از جمله مهاجر پذیرترین شهرستان کشور می باشد و به شدت در حال رشد و گسترش سطحی است، از سوی دیگر برخورداری از باغ های انبوه و زمین های حاصلخیز کشاورزی، یکی

از پتانسیل‌های این شهرستان در خصوص احداث باغ شهر در راستای اهداف مسکن محسوب می‌شود. احداث باغ شهر در سطح شهرستان شهریار می‌تواند با گسترش فرهنگ شهرسازی بومی به عنوان یک نظریه مفید باشد.

تغییر کاربری باغات از جمله دغدغه‌های مدیریت شهری می‌باشد؛ که موجب کاهش فضای سبز و در نتیجه کاهش کیفیت زندگی شهروندی و کاهش امنیت شهری در مقابل تهدیدات می‌شود. در این خصوص طرح باغ ویلا به منزله نقطه عطفی از دید تهیه کنندگان این طرح محسوب می‌شود که با هدف جلوگیری از تخریب اینگونه اراضی است. این طرح در سال‌های اخیر به عنوان طرحی با هدف جلوگیری از تخریب این گونه اراضی در طرح جامع برخی از شهرها منجمله شهریار مطرح گردیده است. بنا به گفته تهیه کنندگان این طرح، به موجب آن به مالکین باغات و اراضی سبز پیرامون شهرها اجازه داده می‌شود تا با توجه به اهداف طرح، بخشی از زمین خود را براساس ضوابط تعیین شده به ساخت مسکن اختصاص دهند.

شهرستان شهریار بر اساس آخرین آمار کشاورزی موجود دارای حدود ۴۳۰ هکتار باغ است و از نظر توزیع فضایی پراکندگی آن بیشتر در سمت شمال، غرب و شرق این شهر می‌باشد. مالکیت این باغات به صورت خصوصی می‌باشد و در حدود بیش از ۵۰ درصد افراد بومی را شامل می‌شود. علاوه بر آن دارای اراضی زراعی بسیاری نیز می‌باشد و همین عوامل موجبات پیشنهاد اجرای طرح باغ ویلا را برای این شهرستان فراهم ساخته است. نقشه کاربری باغات شهریار بیانگر نحوه پراکندگی باغات در داخل شهر و حومه شهر می‌باشد که در صورت عدم حفاظت از آن‌ها در آینده شاهد از صحنه محو شدن آن‌ها خواهیم بود.

اهداف تحقیق

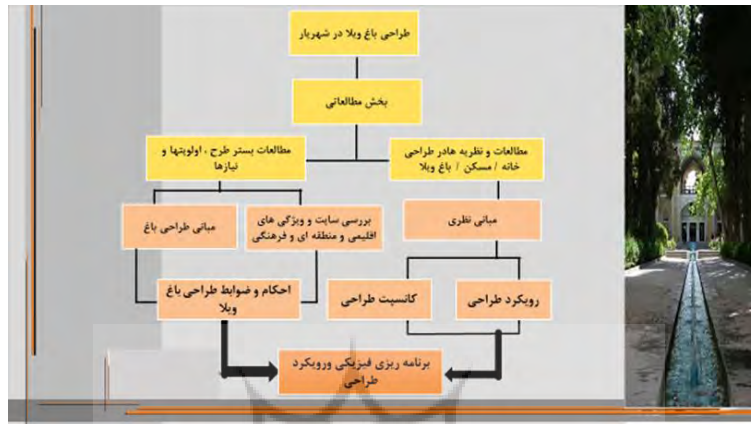
- پاسخگویی به نیازمندی‌های شهر در رابطه با فضاهای مکث و طبیعت و چگونگی استقرار آن‌ها با استفاده از الگوی باغ ایرانی
- شناسایی، حفظ و احیای باغ‌های قدیمی با کارکردهای جدید شهری در شهریار
- بکارگیری عناصر باغ ایرانی در ساختار فضاهای جدید شهری شهریار
- چشم‌اندازهای نو برای گسترش معیارهای باغ ایرانی با هدف پیوند آن با توسعه پایدار، کیفیت زندگی و روابط شهری و شهروندی

روش شناسی

این تحقیق از نظر روش و ماهیت توصیفی-تحلیلی بوده و از حیث هدف پژوهش در دسته تحقیقات کاربردی و به لحاظ راهبرد های مهم در معماری از راهبرد کیفی و شبیه سازی استفاده شده است. تحقیق با توجه به موضوع، جهت دستیابی به شاخص‌های پایدار با هدف اصلی در طراحی مرکز هنری-آموزشی موسیقی می‌باشد. جمع‌آوری اطلاعات به روش اسنادی و کتابخانه‌ای بوده پس از بدست آوردن اطلاعات موردنیاز از طریق

مطالعه کتاب و منابع دیگر و تهیه استاندارد ها و ضوابط از نمونه هایی استخراج شده، در جهت هر چه بهتر شدن طراحی استفاده گردید. روش تجزیه و تحلیل در این پژوهش کیفی می باشد. نرم افزار های تخصصی معماری مورد استفاده نیز می توان به اتوکد و تری دی مکس اشاره نمود.

شکل شماره (۱) : مدل مفهومی

ماخذ: یافته های پژوهش

مبانی نظری و تئوریک

معماری باغ ایرانی

باغ ایرانی باغی است که از ترکیب عناصر معماری، درختکاری، گل کاری های تزئینی و جلوه های گوناگون آب به وجود آمده و این شکل گیری در رابطه با فرهنگ و سلیقه ایرانی و با استفاده از عناصر ایران، گیاهان بومی ایران و گل های ویژه سرزمین های با فرهنگ ایرانی باشد. (دانشدوست، ۱۳۸۳) باغ ایرانی مجموعه ای هماهنگ و زیباست از آمیختگی خردمندانه و چشم نواز: آب، گیاه، مسیر، سایه روشن، رنگ، فضا و معماری، بر پایه هندسه ای متین، و آرام (ابوالقاسمی، ۱۳۸۴)

هنر باغ سازی یکی از کهن ترین هنرهای ایرانیان است که دارای، سنت های ارزشمند و قدرتی معنوی است، عناصر آب و گیاه با سه جنبه مفهومی، که در آن کارکردی و زیباشناختی حضور می یابند. جنبه مفهومی از دو مقوله تفاسیر قرآن کریم و دیدگاه عرفا و شاعران قابل بررسی است. علاوه بر این هر عنصری که در باغ ایرانی، اعم از آب و درختان و گل ها، قرار می گرفت کارکردی ویژه داشت و برای هدفی مشخص تعبیه شده بود و همچنین سعی می شد تا طراحی به گونه ای صورت گیرد که اجزا تا حد امکان زیبا بوده و اجزای باغ به گونه ای تغییر می یافت که رعایت زیباشناسی آن ها در نظر گرفته شود. باغ ایرانی در مفهوم وسیع خود فرآورده هنر

زیستن است و در ایجاد رابطه میان انسان و طبیعت و در نظام هستی ره آورد تمدن پرمایه ایران زمین است. تمدنی که در زمینه محیط زیست دستاوردهای ممتازی را ارائه داده است. باغ از روزگار دیرین در فرهنگ و تمدن ایرانی اهمیت و جایگاه مهمی داشته و یکی از مفاهیم بنیادین مباحث فرهنگی و طبیعی این سرزمین به شمار، اجتماعی می رفته است که امروزه نیز به صورت های مختلف در معماری و شهرسازی ایرانیان حضور دارد. در نهایت می توان گفت باغ ایرانی را باید به عنوان رابطه حکیمانه انسان و طبیعت دانست. از این رو باغ ایرانی را می توان به عنوان محیطی انسان ساخت که فهم انسان را از محیط تکمیل و نمادینه می کند و معانی را گرد هم می آورد در نظر بگیریم.

نظام باغ ایرانی تنوع و اندازه های گوناگون آن از کوچک ترین حیاط خانه تا بزرگ ترین چهار باغ شهری و باغ شهر را در بر می گیرد. ایرانی ها از دیرباز به ساختن باغ ها و باغچه در حیاط ها و دور و بر بناها علاقه خاصی داشته اند. شاید خاطره میهن اصلی و خاستگاه قوم آریا منشأ این علاقه بوده است. بشر در طول تاریخ در دامان طبیعت زیسته و با همزیستی در کنار آن متحول و متکامل شده است. کیفیت محیط های طبیعی نه تنها به سلامتی و تندرستی بلکه تأمین کننده نیازهای روحی، افراد محدود نمی شود شکل گیری، زمینه ساز تکامل و پیشرفت، و روانی آن ها هویت و استخراج تجارب گوناگون محیطی همچون تفریح ترمیم و بازیابی ذهن نیز، شادابی و سرزندگی، سرگرمی، ناتوانی، عصبانیت، می شود. در مقابل نبود آن نگرانی وحشت و بدبینی را به همراه خواهد داشت. بشر، ترس نیاز خاصی به بودن در، در راستای سلامت روانی خود نزدیکی طبیعت و ارتباط با آن در فرم های مختلف دارد. در احیای سنت دیرینه باغ سازی مقبول جامعه است نتیجه دستیابی به شناختی درست از آن ضرورت دارد (سادات و همکاران، ۱۳۸۸).

شکل شماره (۲) : مبانی نظری تحقیق

ماخذ: یافته های پژوهش

نظام های حاکم بر باغ ایرانی

نظام تمرکز حواس: محیط باغ ایرانی به طور هم زمان به همه حواس پنجگانه انسان می پردازد ، هم به تجربه مستقیم انسان در می آید و هم به طور هم زمان، باشند در باغ را به سطحی انتزاعی و نمادین از مفاهیم و معانی هدایت می کند . (میر فندرسکی ، ۱۳۸۳: ۵۵) . رایحه و عطر گل ها و میوه ها حس بویایی و چشایی را جلب می کند و حرکت بر زمین نرم ، به همراه احساس لطافت گیاهان و آب ، در حرکت به سمت کوشک، حس لامسه انسان را متوجه خود میکند. به بیان دیگر در باغ ایرانی غنای حسی وجود دارد. **نظام ساختار هندسی:** مهمترین اصل در طرح اندازی باغ ایرانی، نظام ساختاری آن است که بر پایه نظم هندسی قرار دارد . محورهای مستقیم و هدفمند طراحی شده در باغ ایرانی، احساس هدفدار بودن ، تأمل و اکتشاف را به انسان می دهد . نظام جهت دهنده اصلی در باغ ایرانی به همراه نظام تمرکز حواس، محیط مساعدی برای خلوت مطلوب ، کسب آرامش و تأمل برای انسان پدید می آورد (میرفندرسکی ، ۱۳۸۳) . **نظام منظر :** با ورود به باغ ایرانی ، محوری در امتداد دید بیننده قرار می گیرد که دید به کوشک یا منظر دوردست را امکان پذیر می کند و حسی از پیوستگی ، تقارن و هماهنگی در منظر را القا می کند . **نظام سایه :** کاشت درختان بلند در امتداد محور حرکتی، حالتی از سایه روشن در فضا ایجاد می کند که هم نقش هدایت کننده دارد و هم دعوت کننده . **نظام آواها :** جلوه های مختلف حضور آب در باغ، صدای خروش آن در جوی ها و سینه کبکی ها و فواره ها ، صدای حرکت باد از میان درختان، حضور پرندگان تحت تاثیر گونه های گیاهی مختلف ، مجموعه این ها، نظام آوایی را در باغ ایرانی به وجود می آورد . **نظام آب :** یکی از مشخصه های مهم باغ ایرانی ، تمایل زیاد به نمایش آب بود (پیرنیا ، ۱۳۷۳) . در کشور نیمه خشک ایران، آب همواره عزیز و محترم بوده است ، در باغ ایرانی نیز نمایش آب، حضور آن در سطح و یا پنهان شدنش در زیر کوشک ها هم بر جنبه زیبایی شناسی باغ می افزاید و هم جنبه کارکردی آن را که آبیاری و حیات بخشیدن به باغ است به یاد می آورد. نمایش آب به صورت خطی، حوض، فواره و جوی، با ایجاد رطوبت ، فضا را خنک می کند و بوی خاک را در هوا می پراکند. **نظام کاشت گیاه :** در باغ ایرانی کاشت گیاهان نظم معین خود را دارد انتخاب و کاشت گیاهان در باغ ایرانی با هدف معطر ساختن فضا، استفاده از گل و میوه، سایه اندازی و تلطیف هوا، ایجاد محصوریت و هدایت دید صورت می گیرد. کرت بندی هایی که کاشت گیاهان به خصوص در هر یک از آنها جالب توجه است، ناظر بر هدفمند بودن نظام کاشت است. **نظام استقرار ابنیه :** کوشک، محلی برای استقرار و نظاره باغ است، لیکن پیوستگی و امتداد دید از داخل به خارج و خارج به داخل کوشک، موجب می شود به عنوان بخشی از باغ درک شود و در منظر باغ گسست ایجاد نشود.

شکل شماره (۳) : نظام هندسی باغ ایرانی

ماخذ: یافته های پژوهش

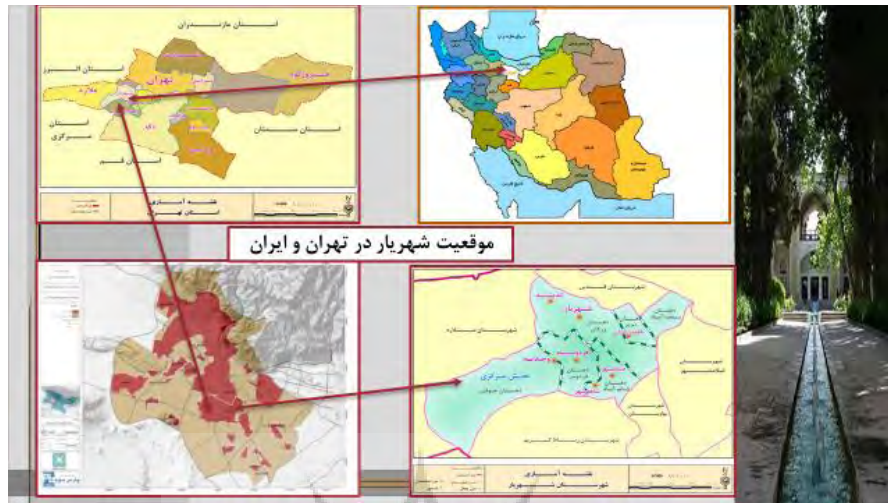
اهداف و راهبردهای احیای باغ ایرانی در شهرهای امروز

شناسایی، حفظ و احیای باغ های قدیمی با کارکردهای جدید ، به کارگیری عناصر باغ ایرانی در ساختار و فضاهای جدید شهری دو هدف عمده باغ ایرانی است. برای تحقق بخشیدن به این هدف ها راهبردها و راهکارهای گوناگونی وجود دارد که نیازمند بسیج آگاهی و اراده جمعی و پژوهش و نوآوری در این زمینه است . برخی از مهم ترین این راهبردها اعتلای نگرش و نقش مدیریت توسعه شهری در ترویج فرهنگ باغ ایرانی ، بازنگری در رویکردها و روش های شهرسازی و طراحی شهری در مسیر باغ ایرانی ، گسترش طرح های حفظ و احیای میراث فرهنگی در زمینه انواع باغ های ایرانی ، گسترش طرح های فضاهای فراغتی و گردشگری با الگوی باغ ایرانی ، استفاده از باغ های قدیمی در ساماندهی فضاهای جدید خدماتی در شهرها ، تقویت ساماندهی و طراحی باغ راه ها و فضاهای پیاده سبز در شهرها و اصلاح و تکمیل قوانین و مدیریت میراث فرهنگی و گردشگری در مسیر باغ ایرانی می باشد.

موقعیت نسبی منطقه مورد مطالعه

نقشه شهرستان شهریار به لحاظ ظاهری شبیه دست انسان بوده ودرمنتهی الیه ضلع جنوبی سلسله جبال البرز مرکزی واقع شده وبا وسعتی معادل ۱۳۶۰ کیلومترمربع درارتفاع ۱۱۶۰ متری ازسطح دریاهای آزاد قرارگرفته است واز شمال وغرب به شهرستان کرج ، از شرق به شهر تهران وشهرستان اسلامشهر وازجنوب وجنوب غرب به شهرستان های رباط کریم وساوه محدود می شود. این شهرستان دارای ۳۹۷ کیلومتر مربع مساحت بوده و دارای ۷ شهر باغستان، اندیشه، فردوسی، شاهدشهر، وحیدیه، صباحشهر و شهریار است. ایستگاه هواشناسی شهرستان از نوع سینوپتیک تکمیلی بوده که در سال ۱۳۸۴ تاسیس شده است. ارتفاع این ایستگاه از سطح دریا معادل ۱۱۶۲ متر است (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۵).

شکل شماره (۴) : موقعی مکانی شهرستان شهریار

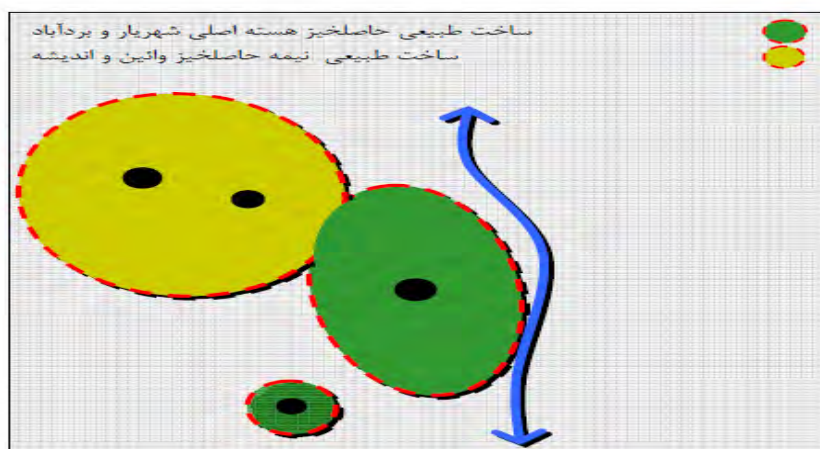
ماخذ: یافته های پژوهش

ویژگی های طبیعی و زیست محیطی

بنا بر آنچه در تحلیل سطح شهرستان عنوان شده، مهمترین ویژگی طبیعی در شهرستان شهریار وجود ادامه رودخانه کرج است که در پی خود سبب شکل گیری دشت سیلابی این حوزه شده است. به همین ترتیب، تشکیل دشت سیلابی در اراضی پایین دست مسیل کرج به سبب شیب ملایم این اراضی به پدیدار شدن اراضی حاصلخیز طبیعی انجامیده که وجود باغات و مزارع گسترده در حوزه شرقی شهرستان بر صحت این سخن دلالت دارد. چنین ویژگی طبیعی به طور مشخص بر حاصلخیزی زمین های شهر شهریار و روستاهای حاشیه جنوبی آن تاثیر گذاشته است. به این ترتیب می توان از وجود اراضی باغی و زراعی، عبور مسیل ادامه رودخانه کرج از مجاورت شرقی شهر و شیب ملایم شمالی- جنوبی هم راستا با مسیر رودخانه، به عنوان مهمترین عوامل شکل دهنده ساخت طبیعی شهر شهریار یاد کرد.

علی رغم ساخت طبیعی عمومی شهر شهریار و با توجه به محدوده باغات موجود، حد غربی دشت سیلابی، در مرز شرقی کانون شهری وائین قابل تشخیص است. بدین ترتیب، کانون های وائین و اندیشه قدیم در حوزه شمال غربی شهر شهریار به غیر از برخورداری از شیب ملایم شمالی- جنوبی، از سایر ویژگی ای بیان شده ساختار طبیعی شهر شهریار برخوردار نیستند و در نتیجه مطابق دیاگرام می توان دو گونه ساخت طبیعی متفاوت حاصلخیز (هسته اصلی شهریار و بردآباد) و نیمه حاصلخیز (وائین و اندیشه) را در شهر شهریار شناسایی کرد.

شکل شماره (۷) : ساختار محیط طبیعی شهریار

ماخذ: یافته های پژوهش

از مهمترین موضوعات در شهر شهریار می توان به چهار مورد اشاره کرد که در رسیدگی و برخورد با آنها سیاست های خاصی مدنظر است:

باغات و مزارع در حال تخریب: مهمترین چالش پیش روی در شهر شهریار و اراضی پیرامونی را می توان روند نابودی باغات و مزارع پر بار و گسترده آن دانست. دلایل متعددی از جمله تغییر الگوهای اقتصادی و کمبود محسوس اراضی مسکونی که در پی هجوم مهاجرین به منطقه بوجود آمده است به افزایش شتاب در تخریب اراضی باغی و زراعی و تبدیل آنها به اراضی مسکونی منجر شده است که شدت این مساله در مزارع بسیار بیشتر است. سیاست مدنظر در این طرح بر اساس الگوهای توسعه ارائه شده در سه مرحله شناسایی مشخصات موجود باغات و مزارع، حفاظت و باززنده سازی گسترده های موجود و سپس تعمیم الگوهای نوین توسعه است به گونه ای که در برگرفته بیشترین همخوانی میان گرایش های ساکنین و تقاضای آنها باشد.

-حفاظت از باغات و پهنه های سبز درون شهری: حفظ حداکثری باغات از یک سو و توجه به صرفه اقتصادی استفاده آتی از آنها از سوی دیگر، حفظ باغات را به تعریف پهنه های ویژه باغ -مسکونی، فضاهای عمومی با غلبه سبز و باز و پهنه های کار و فعالیت با غلبه سبز و باز سوق می دهد. تثبیت حالت باغ - ویلایی در اراضی کهنیز از جمله مثال ها در این زمینه است.

-گستره های باغی: با توجه به ویژگی منحصر بفرد شهر شهریار در برخورداری از باغات و اراضی زراعی گسترده، در طرح پیشنهادی ضمن توجه به اصل باززند هسازی باغات، سطح وسیعی از باغات در محدوده قانونی شهر قرار داده شده است که به عنوان عرصه های باز طبیعی و با مالکیت خصوصی نقش فعالی در تلطیف محیط سکونت داشته و از سوی دیگر نقش فعالی در معیشت ساکنین شهر شهریار خواهند داشت.

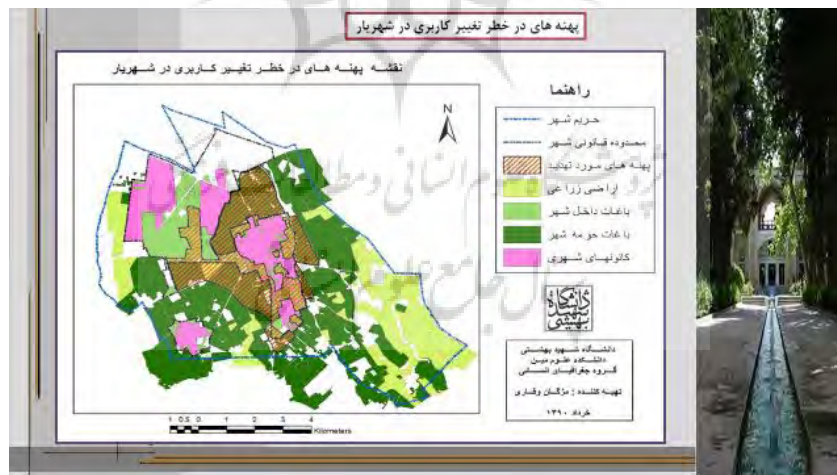
گستره های سکونت سبز: برای توسعه فضاهای مورد نیاز سکونت و در جهت بکارگیری، حفظ و توسعه برخی از اراضی که امکان تبدیل به اراضی باغی را داشته و یا در وضعیت کنونی از باغ های در معرض تهدید هستند، گستره هایی به عنوان سکونت سبز پیش بینی شده است تا در آنها علاوه بر تامین امکان توسعه، الگوهای نوین سکونت با سطح ساخت کم زمین بتوان به حفظ و توسعه باغات منطقه نیز پرداخت.

شکل شماره (۵) : نقشه کاربری باغات و اراضی زراعی شهریار

ماخذ: یافته های پژوهش

شکل شماره (۶) : نقشه پهنه های در خطر تغییر کاربری شهریار

ماخذ: یافته های پژوهش

طرح باغ ویلا و اهداف آن

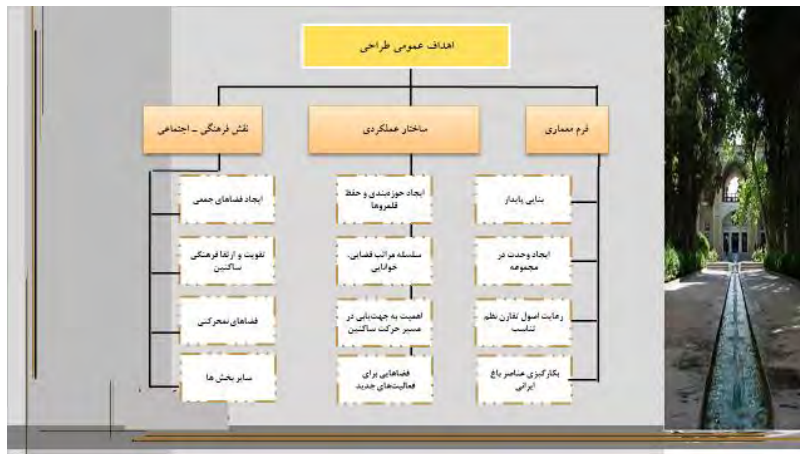
طرح باغ ویلا بعنوان طرحی است برای جلوگیری از تغییر کاربری باغات و بالا بردن قابلیت شهرکه در طرح جامع اخیر برخی از شهرها منجمله شهریار لحاظ و پذیرفته شده است. در داخل شهرها متولیان این طرح شهرداری ها می باشند و در خارج از محدوده قانونی شهرها تولید آن با سازمان مسکن و شهرسازی استان مربوطه می باشد. بنا به گفته مسئولین، قبلاً هم طرحی با عنوان تراکم ویژه باغات در محدوده قانونی با هدف حفظ باغات و اراضی سبز در شهرداری اجرا می شده که طی آن اقدام به دادن مجوز برای ساخت واحدهای مسکونی در باغات می شده، اما به دلیل مواجهه با مشکلاتی از جمله تأمین امنیت برای ساکنین و عدم توانایی در فراهم نمودن خدمات شهری کافی و همچنین مقرون به صرفه نبودن آن برای شهردای، این طرح لغو شده و اکنون طرح باغ-ویلا در شرف جایگزینی با طرح سابق می باشد.

بنا به گفته مسئولین امر، این طرح با اهداف عدیده ای پا به عرصه مدیریت و برنامه ریزی شهری نهاده است که از جمله این اهداف می توان به موارد زیر اشاره نمود:

- ۱) ایجاد سکونت گاه های موقتی یا دائم در باغ های خصوصی و جلوگیری از فرسوده شدن باغات و احیاء آن ها.
- ۲) مقرون به صرفه شدن نگهداری از باغات و اراضی سبز و جلوگیری از قطعه قطعه شدن این اراضی در نتیجه قوانین مربوط به ارث.

بنا به گفته تهیه کنندگان این طرح در واقع احداث و گسترش باغ ویلا طی فرآیندی صورت می گیرد که به موجب آن به مالکین باغات و اراضی سبز پیرامون شهرها اجازه داده می شود تا با توجه به اهداف طرح، بخشی از زمین خود را به ساخت مسکن اختصاص دهند. این طرح ابتدا از سوی مالکین به صورت پیشنهاد به استانداری مربوط ارائه می گردد و بعد از تصویب، و طی مراحل قانونی، مجوز ساخت بنا به زیربنای حداکثر ۱۵۰ تا ۲۰۰ متر مربع در مساحت های ۲۰۰۰ متری به مالک داده خواهد شد. (در مساحت های کمتر یا بیشتر از مورد ذکر شده تا ۱۰٪ سطح اشغال ویلا، به مالک داده خواهد شد).

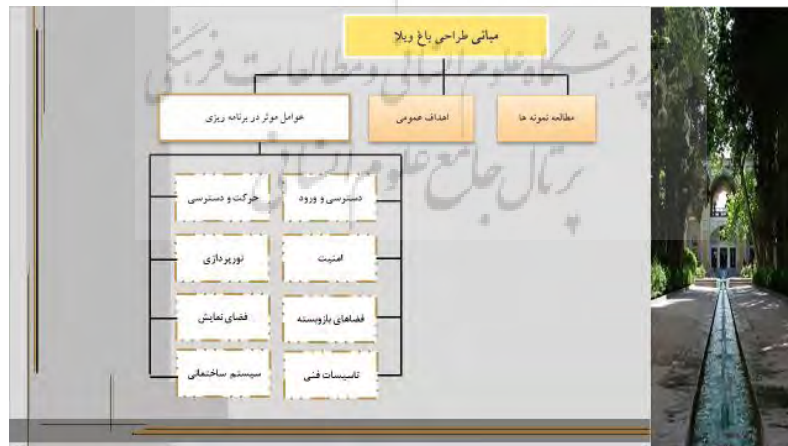
شکل شماره (۷) : اهداف عمومی در باغ ویلای شهریار

ماخذ: یافته های پژوهش

در زمینه نحوه مطلع شدن مالکین از این طرح در پی گفتگویی که با مسئولین شهرداری شهریار انجام شد، عنوان نمودند که آن دسته از مالکینی که از نظر مالی قوی باشند و همچنین با شهرداری در ارتباط باشند، شخصاً به شهرداری و استانداری مراجعه نموده و در جریان این طرح قرار خواهند گرفت. تفاوتی که این طرح با طرح پیشین (تراکم ویژه باغات) دارد در این است که مالک با پرداخت مبلغی به شهردای و شرکت مربوطه برای تأمین زیر ساخت های شهری منجمله راه، آب شرب شهری، برق و سایر تجهیزات، شخصاً اقدام می نماید و یا شهرداری در قبال امتیازاتی که می گیرد (بخشی از زمین) اقدام به تأمین امکانات مورد نیاز مالک می نماید در نتیجه برای شهرداری نه تنها مقرون به صرفه است بلکه به نوعی کسب درآمد هم محسوب می شود.

شکل شماره (۸) : مبانی طراحی باغ ویلا

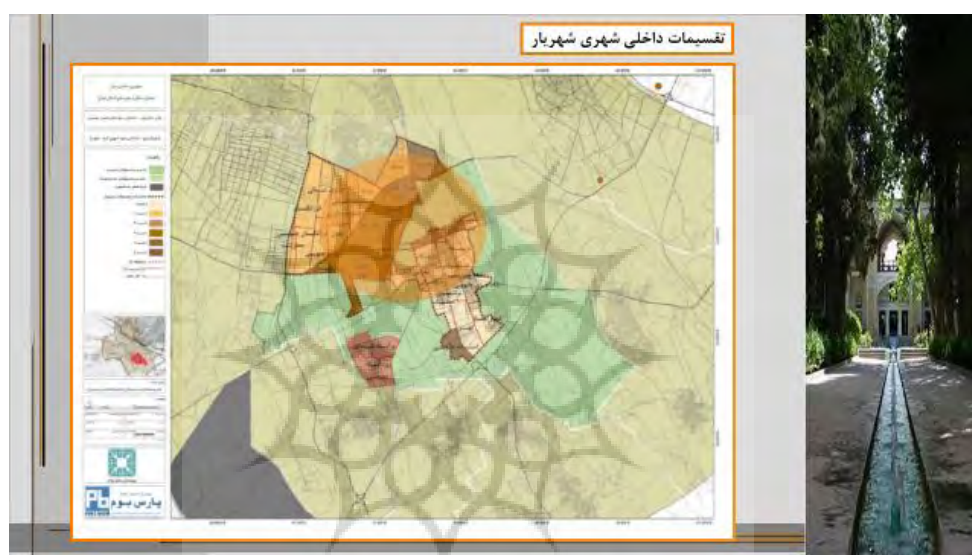

ماخذ: یافته های پژوهش

فرایند طراحی

سایت مورد نظر در استان نهران شهرستان شهریار شهرک وایین قرار دارد. در هم جوار شهریاری ناحیه ۵ شهریار و در مسیر جاده شهریار به ملارد در همسایگی پارک ولایت قرار دارد. دلایل انتخاب سایت شامل قرار گرفتن در طرح بافت مسکونی، قرار گرفتن در مرکز باغات دارای مجوز مسکونی، حفظ باغات و فضای سبز سایت به دور از آلایندها و سر و صدای ناهنجار، محیط اطراف سایت مسطح و درختان و فضای سبز مناسب اطراف را احاطه کرده و نزدیکی به مراکز خرید و ادارات قرار گرفتن در بهترین مسیرهای دست رسی.

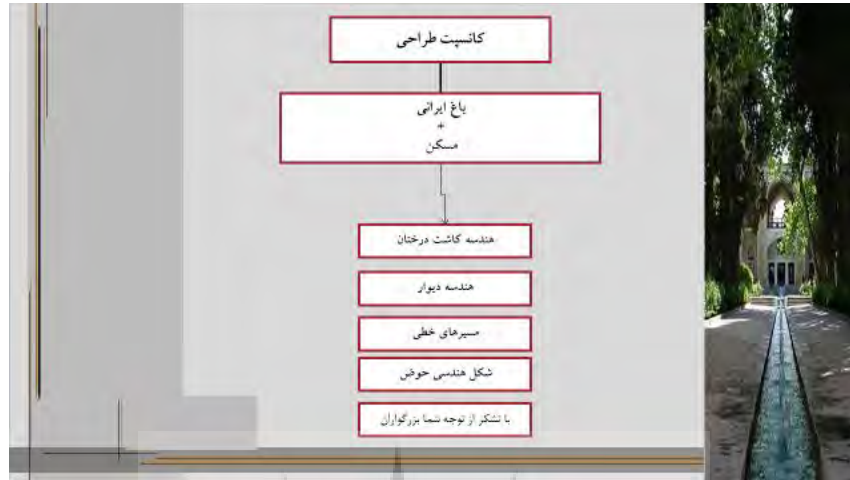
نقشه شماره (۹): محدوده طراحی در ناحیه وایین در شهریار

ماخذ: یافته های پژوهش

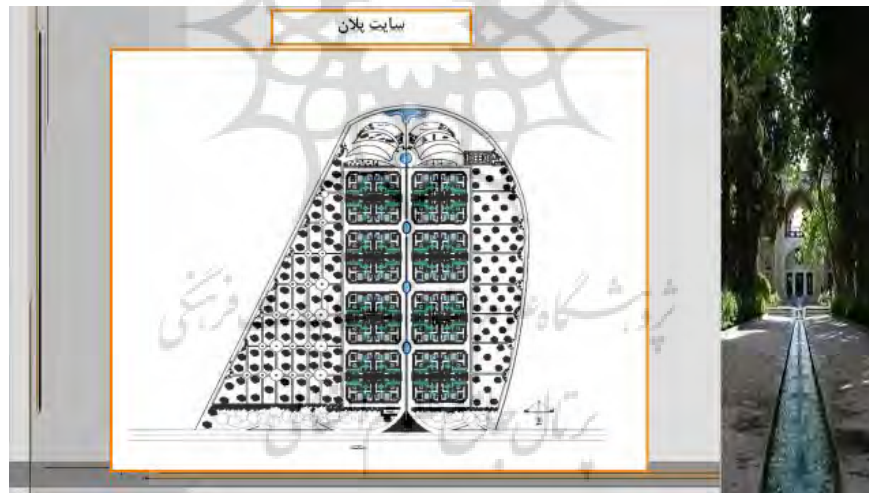
پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

نقشه شماره (۱۰): کانسپت طراحی

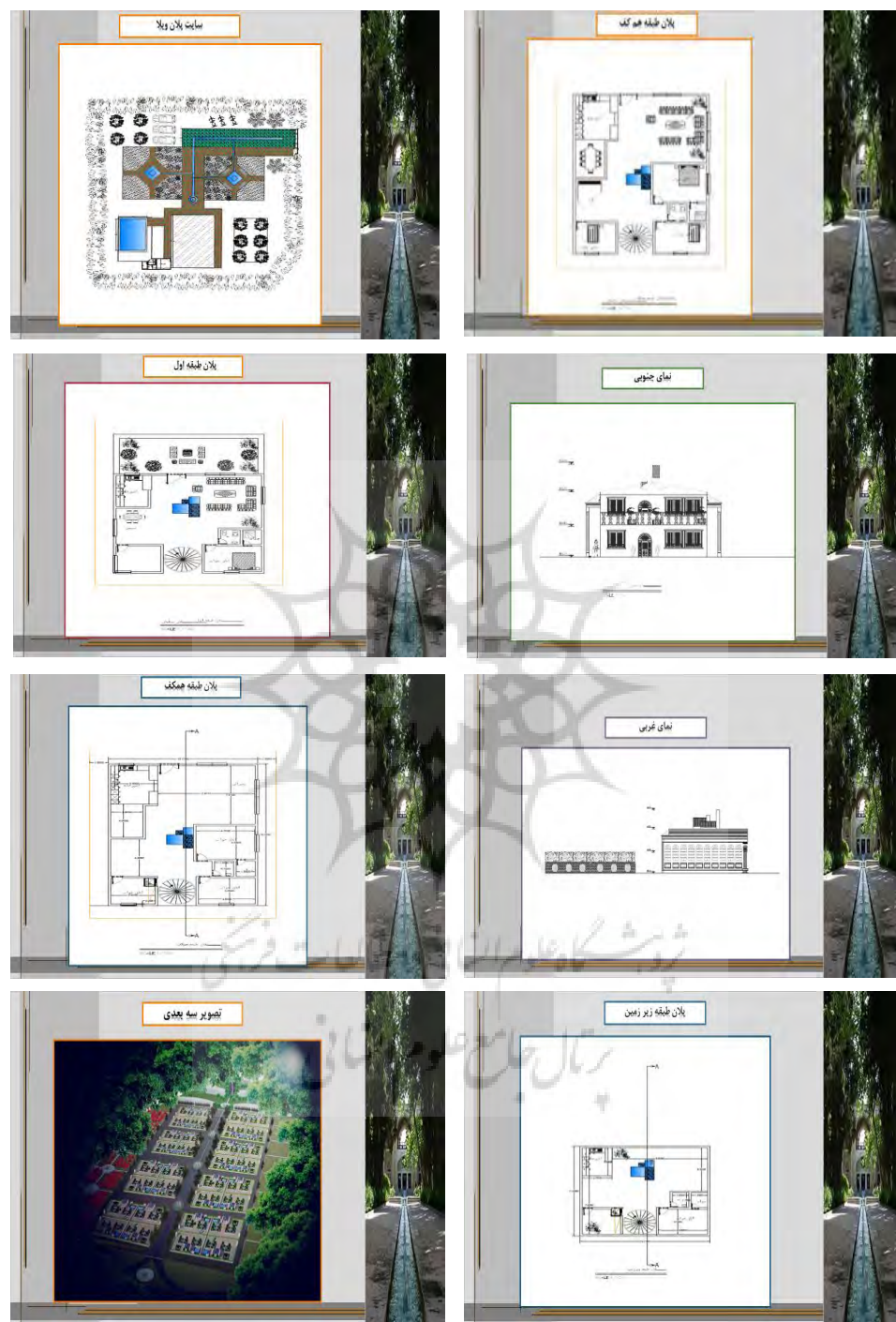
ماخذ: یافته های پژوهش

شکل شماره ۱۱: سایت پلان

ماخذ: یافته های پژوهش

شکل شماره (۱۲): پلان های مختلف

ماخذ: یافته های پژوهش

تحلیل نهایی و جمع بندی

بشر به عنوان گونه ای از موجودات این سیاره خاکی از دیرباز پیوندی ناگسستنی با طبیعت پیرامون خود داشته است و از آن به عنوان یک عامل دفاعی نیز در مقابل تهدیدات استفاده می کرده است. به دنبال پیامدهای انقلاب صنعتی، بشر وارد عصر جدیدی می شود که به تدریج این پیوند کم رنگ می گردد و حتی در مواردی دست به تخریب طبیعت برای مقاصد زندگی مدرن می زند. شهرهای دوره جدید به شدت بر محیط زیست طبیعی و تنوع زیستی مناطق اطرافشان تأثیر می گذارند؛ این شهرها برای تأمین غذا، مواد و انرژی مورد نیاز شهروندان خود، با افزایش فشار بیش از حد تحمل محیط، باعث آلوده سازی مناطق کشاورزی، باغات و اراضی طبیعی می شوند. جای پای شهری (منطقه ای که برای فراهم کردن منابع و دفع مواد زاید یک شهر به آن نیاز است) به طور چشم گیری منجر به از دست رفتن تنوع زیست محیطی می شود. کشور های مختلف در تلاشند تا با تشویق بر حفاظت از تنوع زیستی در فضاهای سبز شهری (پارک ها ، باغات و مناطق جنگلی) فرایند تخریب محیط را تغییر دهند. برای این منظور لازم است که فضاهای سبز و کشاورزی پیرامون شهرها به شکل بوم شناختی اداره شوند و پرورش گیاهان بومی، حیوانات یا گونه های آبی در سکونتگاه های شهری تشویق گردد . در طول تاریخ اندیشمندان متعددی با نظرات و اهداف متفاوت و گاه شبیه به هم آمدند و رفتند و هریک پیرامون رهایی از جنبه های مضر انقلاب صنعتی بر شهر و پیرامون خود پیشنهادهای بیان نمودند. از این میان «بنزر هاوارد» با هدف کسب آسایش بیشتر برای شهروندان گرفتار در عصر انقلاب صنعتی، پیشنهاد ایجاد باغشهرهایی را نمود تا بتواند انسان صنعت زده را به دامن طبیعت بازگرداند. در همین دوران نظریات فضای سبز و طراحی شهری با هدف ایجاد محیط زیست سالم شهری و انسانی بیان گردید که برای فضاهای سبز درون و بیرون شهرها ارزش بالایی قائل بود. به تدریج با گسترش شهرها و دست اندازی به اراضی پیرامونی که گاه دارای قابلیت های کشاورزی و باغداری بسیاری بودند ، مسئله رانت زمین مطرح گردید. در این زمینه ریکاردو که یکی از پیشگامان نظریه رانت محسوب می شود به بیان روند شکل گیری رانت در شهرها پرداخت و این مسئله را یکی از مسائل لاینفک شهری دانست .

به دنبال آن نظریه توسعه پایدار و و نیز توسعه پایدار شهری مطرح شد. در این نظریه موضوع نگهداری منابع برای حال و آینده از طریق استفاده بهینه از زمین و وارد کردن کمترین ضایعات به منابع تجدیدناپذیر مطرح شد. این نظریه، پایداری شکل شهر، الگوی پایدار سکونتگاه ها، الگوی مؤثر حمل و نقل در زمینه مصرف سوخت و نیز شهر را در سلسله مراتب ناحیه شهری بررسی می کند، زیرا ایجاد شهر را فقط برای لذت شهرنشینان می داند. نمی توان گفت سابقه ایجاد باغ ویلاها به چه دوره ای بر می گردد. بشر زاده طبیعت است و از همان ابتدا به دامن طبیعت پناه برده و در دل آن مأوا گزیده است. اما شاید بتوان گفت مقوله باغ ویلاها تا حدی متفاوت از

زندگی بشر نخستین است؛ چراکه در این مورد انسان به عنوان مالک طبیعت عمل نموده و از آن نگهداری و محافظت می نماید.

همچنین در طول تاریخ در ایران و جهان، همواره فرهنگ باغ، باغسازی و ویلا سازی از اهمیت و جایگاه والایی برخوردار بوده است. باغسازی در بین النهرین، مصر و یونان ریشه در تاریخ قبل از میلاد دارد. به تدریج از اواخر قرن چهارم میلادی در روم ویلا - باغ هایی ساخته می شدند که بعنوان مکانی برای تفریح و اقامت اشراف در خارج از شهر، فرم خاص منظر رومیان را آشکار می ساخت.

در قرن یازدهم میلادی نورمن های انگلیسی به مذهب روی آوردند و دیرها دوباره رونق گرفت و باغبانی مورد توجه قرار گرفت. در دوران انسانگرایی (قرن پانزدهم تا شانزدهم میلادی) مفهوم منظر زیبا، سبب به وجود آمدن ویلا - باغ - منظر شد که ضرورت استقرار بنا به سوی محیط اطراف را مطرح ساخت. در دوره باروک (قرن هفدهم) باغ ها با توجه به شکل گیری اشرافیت جدید به صورت ویلا - پارک تجلی یافته است. در نهایت در عصر روشنفکری (قرن هجدهم)، دوران دگرگونی عظیم اجتماعی - سیاسی، پیشرفت های تکنیکی، تاریخ گرایی و باستان شناسی، اعتقاد نامحدود به علم و دانش و ترویج فرهنگ و آموزش، عمومی شناخته می شود. در تاریخ تمدن و فرهنگ شهری ایران باغ و فضاهای سبز جایگاه ویژه ای داشته است. در کتب قدیمی از پردیس های باستانی خوزستان (بهشت های جاودانی) صحبت به میان آمده است و به نظر می رسد که چه قبل از هخامنشیان و چه در زمان آنها هنر باغ سازی در تخت جمشید و شوش به منتهی درجه زیبایی خود رسیده باشد.

به طوری که از نوشته های مورخان یونانی بر می آید نزدیک به سه هزار سال پیش، پیرامون خانه های بیشتر ایرانیان را باغ ها احاطه کرده بوده و واژه پردیس به همان باغ های پیرامون خانه ها گفته می شده است. ویلا نیز تاریخ طولانی دارد اما به طور خلاصه در زمان رومی ها ویلا یک خانه بزرگ در حومه شهر به شمار می رفت. بعد از سقوط امپراطوری روم باستان، ویلا به معنی یک محوطه کشاورزی مستحکم بود. به تدریج در قرون وسطی به خانه های اعیانی حومه شهر بدل شد (با بازگشتی به گذشته). در زمان حال ویلا در حومه شهر معانی ذهنی بسیاری دارد. آنچه در عرف محلی بیشترین تأکید را دارد این است که ویلا یک خانه تک خانواری در حومه شهر است اما با این حال کاربرد این واژه با توجه به موقعیت بازار ممکن است متفاوت باشد. هنگامی که نمودار قیمت ویلا در پایین ترین حد خود باشد، ویلا به معنی خانه های معمولی دارای حیاط در شهر به شمار می رود و همچنان که قیمت ویلا بالاتر می رود به معنی خانه های تجملی بسیار بزرگ در حومه شهر و در نقاط خوش آب و هوا است.

هدف از این تحقیق بررسی میزان مؤفقیت طرح باغ ویلا در اراضی باغی شهرها با هدف جلوگیری از تغییر کاربری باغات و اراضی کشاورزی و تامین مسکن به صورت باغ شهر است. در این خصوص طرح باغ ویلا به

منزله نقطه عطفی از دید تهیه کنندگان این طرح محسوب می شود که با هدف جلوگیری از تخریب اینگونه اراضی و استفاده دفاعی از آن در مواقع بحرانی و لحاظ اصول پدافند غیر عامل است. این طرح در سال های اخیر به عنوان طرحی با هدف جلوگیری از تخریب این گونه اراضی در طرح جامع برخی از شهرها منجمله شهریار مطرح گردیده است ولی به جنبه های دفاعی آن طرفی بسته نشده است. بنا به گفته تهیه کنندگان این طرح، به موجب آن به مالکین باغات و اراضی سبز پیرامون شهرها اجازه داده می شود تا با توجه به اهداف طرح، بخشی از زمین خود را بر اساس ضوابط تعیین شده به ساخت مسکن اختصاص دهند.

تایید فرضیه ها

فرضیه اول: به نظر می رسد الگوی خانه باغ در شهریار موجب حفظ فضاهای سبز و عدم تغییر کاربری باغ ها در شهر خواهد شد.

پاسخ فرضیه اول: طرح باغ ویلا بعنوان طرحی است برای جلوگیری از تغییر کاربری باغات که در طرح جامع اخیر برخی از شهرها منجمله شهریار لحاظ و پذیرفته شده است. در داخل شهرها متولیان این طرح شهرداری ها می باشند و در خارج از محدوده قانونی شهرها تولید آن با سازمان مسکن و شهرسازی استان مربوطه می باشد. بنا به گفته مسئولین، قبلاً هم طرحی با عنوان تراکم ویژه باغات در محدوده قانونی با هدف حفظ باغات و اراضی سبز در شهرداری اجرا می شده که طی آن اقدام به دادن مجوز برای ساخت واحدهای مسکونی در باغات می شده، اما به دلیل مواجهه با مشکلاتی از جمله تأمین امنیت برای ساکنین و عدم توانایی در فراهم نمودن خدمات شهری کافی و همچنین مقرون به صرفه نبودن آن برای شهرداری، این طرح لغو شده و اکنون طرح باغ - ویلا در شرف جایگزینی آن گردید. از طرفی همه روزه افراد بسیاری برای کار و فعالیت به تهران مهاجرت می نمایند اما توانایی تأمین مسکن را ندارند در نتیجه به سمت شهرهای اقماری تهران که از لحاظ هزینه های تأمین مسکن پایین تر از تهران هستند، هجوم می آورند. از سوی دیگر روند رشد طبیعی جمعیت و نیز تبدیل روستاها به شهر و گسترش روزافزون آنها موجبات رشد فیزیکی شهرهای پیرامونی را فراهم می آورد. در این رابطه شهریار یکی از شهرهایی است که با دارا بودن اراضی بسیار این قابلیت را دارد که بخشی از این خیل عظیم جمعیتی را در خود جای داده و روز به روز شاهد رشد بیشتر کالبد شهری خواهیم بود؛ در نتیجه اجرای طرح باغ ویلا در شهریار با توجه به پیامدهایی که احتمال می رود داشته باشد (تبدیل کاربری باغات به کاربری مسکونی)، باعث رشد کالبدی شهر خواهد شد. با توجه به مطالعات انجام شده در شهریار به این نتیجه رسیدیم که با اعطای مجوز ساخت ویلا به مالکین باغات و البته طبق ضوابط و قوانین و جلوگیری از ورود دلالان و واسطه های، شاهد رشد فضاهای شهری و تغییر کاربری اراضی خواهیم بود.

فرضیه دوم: به نظر میرسد. چشم اندازهای نو برای گسترش معیارهای باغ ایرانی با هدف پیوند آن با توسعه پایدار، کیفیت زندگی و روابط شهری و شهروندی را در بردارد؟

پاسخ فرضیه دوم: باغ ایرانی بیانگر یک تفکر است. انسان در طول سال‌ها درصدد بوده تا با به تصویر کشیدن بهشت و عالم مینوی در باغ‌ها، عالم دیگر را به صورت عینی برای خود ایجاد کند که فضایی است مملو از احساس آرامش، امنیت و لذت. باغ ایرانی آن فضای سبز و منظم، در واقع الگویی ابتدایی و قدیمی است که پیچیده‌ترین نیازهای انسان را برآورده می‌کند و علایم بیرونی و قابل رویت از شکوهی درونی و غیر قابل رویت را عرضه می‌کند و نظم و معنایی ابدی در تلاطم بحران دنیوی، زندگی جاودانی علی‌رغم فناپذیری و آرامش بعد از هیاهو را وعده می‌دهد. لذا الگوی باغ ایرانی می‌تواند یک تفکر مناسب برای شهرستان شهریار که حدود ۴۳۰ هکتار باغ را در خود جای داده است باشد. از طرفی از نظر توزیع فضایی پراکندگی آن بیشتر در سمت شمال، غرب و شرق این شهر می‌باشد. مالکیت این باغات به صورت خصوصی می‌باشد و در حدود بیش از ۵۰ درصد افراد بومی را شامل می‌شود. علاوه بر آن دارای اراضی زراعی بسیاری نیز می‌باشد و همین عوامل موجبات پیشنهاد اجرای طرح باغ ویلا را برای این شهرستان فراهم ساخته است. نقشه کاربری باغات شهریار بیانگر نحوه پراکندگی باغات در داخل شهر و حومه شهر می‌باشد که در صورت عدم حفاظت از آنها در آینده شاهد از صحنه محو شدن آنها خواهیم بود. با توجه به این مقدمه استفاده از انرژی‌های پاک و پایدار در جهت دستیابی به معماری و توسعه پایدار در شهریار است. این امر علاوه بر افزایش کیفیت زندگی انسان‌ها و باعث صرفه جویی در انرژی و مصرف آن می‌باشد. این فرضیه اثبات می‌شود.

پیشنهادات

- ۱- شناسایی باغات و مزارع موجود در سطح شهر و حریم و تهیه شناسنامه باغات و مزارع.
- ۲- ایجاد پایگاه اطلاعاتی و ثبت تمامی اطلاعات مربوط به باغات و اراضی سبز پیرامون شهریار در این پایگاه و وضع قوانین محدود کننده برای از بین بردن این اراضی.
- ۳- وضع قوانین منع تغییر کاربری باغات و ایجاد نهاد اراضی سبز در شهرداری‌ها و بازدید مأمورین این نهاد از باغات به طور سالیانه و یا ۶ ماه یکبار برای جلوگیری از تغییر کاربری این اراضی.
- ۴- شناسایی باغات و یا مزارع در حال تخریب و یا تغییر کاربری به فعالیت‌های سازگار با پوشش سبز.
- ۵- افزایش امنیت در باغات و مزارع متروکه با ابزارهایی از قبیل: افزایش نظارت عمومی و خصوصی، ایمن سازی محیط مصنوع.
- ۶- اجرای سیاست کمربند سبز و الحاق باغات و اراضی سبز به این منطقه.
- ۷- توسعه الگوی بهره برداری اقتصادی در باغات و مزارع از طریق توسعه کشاورزی - باغداری نو (استفاده از تکنولوژی نو)
- ۸- اصلاح روش‌های نگهداری از باغات از طریق: اصلاح منابع آب، سیستم آبیاری و در نهایت تأمین منابع آب مورد نیاز برای حیات باغات و مزارع.

- ۹- تأمین سرانه های مورد نیاز شهر با رویکرد استفاده از اراضی بایر درون بافت، تأمین برخی سرانه های خدماتی سازگار با مزارع در محدوده مزارع درون شهر، استفاده از باغات برای افزایش سرانه فضاهای سبز عمومی، رعایت سلسله مراتب شهری در مکانیابی تأمین خدمات عمومی.
- ۱۰- توسعه کشاورزی و باغداری به عنوان فعالیت اقتصادی پایه در شهر، تشویق فعالیت های مرتبط با عرضه محصولات کشاورزی، استقرار صنایع مبدل دارای استانداردهای زیست محیطی در شعاع دسترسی مناسب به مزارع و باغات .
- ۱۱- ایجاد چشم اندازهای نوین در اقتصاد شهری.
- ۱۲- ارائه تسهیلات تشویقی همسو با اهداف توسعه گردشگری و توسعه اشتغال محلی.
- ۱۳- جلوگیری از تفکیک باغات در اثر قوانین مربوط به ارث با خرید باغات و اراضی کشاورزی توسط شهرداری به عنوان منابع ملی و اعطای زمین، مطابق قیمت باغ خریداری شده به مالکین.
- ۱۴- ایجاد صندوق حمایت از فضای سبز در شهرها با هدف بسط و گسترش فضای سبز باغ و باغچه .
- ۱۵- اجرای اصول پدافند غیر عامل و شهرسازی دفاعی
- ۱۶- ایجاد پایگاه اطلاعات جی ای اس
- ۱۷- آموزش همگانی مدیریت بحران و آشنایی با اصول آن
- ۱۸- الگو سازی شهرسازی و معماری بومی، محلی و ناحیه ایی

منابع و مأخذ

- ۱- بمانیان، محمد رضا و دیگران (۱۳۸۷)، بررسی بنیادهای فرهنگی - محیطی در عناصر کالبدی باغ های ایرانی (قبل و بعد از اسلام)، نشریه علوم و تکنولوژی محیط زیست، دوره دهم، شماره یک، بهار ۸۷.
- ۲- پیرنیا، محمد کریم (۱۳۷۳)، باغ های ایرانی، نشریه آبادی، سال چهارم، شماره پانزدهم.
- ۳- خوانساری، مهدی و دیگران (۱۳۸۳)، باغ ایرانی بازتابی از بهشت، تهران، سازمان میراث فرهنگی و گردشگری
- ۴- عالمی، مهوش (۱۳۷۷)، باغ های شاهی عهد صفوی و روابط آنها با شهر، مجله معماری و شهرسازی، شماره ۴۲ و ۴۳
- ۵- کیانی، محمد یوسف (۱۳۷۴)، پایتخت های ایران، سازمان میراث فرهنگی کشور.
- ۶- میرفندرسکی، محمد امین (۱۳۸۰)، باغ در مفهوم باغ، فصلنامه هفت شهر، سال دوم، شماره ۳.
- ۷- میرفندرسکی، محمد امین (۱۳۸۳)، باغ ایرانی چیست؟ باغ ایرانی کجاست؟ ماهنامه موزه ها، شماره ۴۱.
- ۸- میر فندرسکی، محمد امین (۱۳۷۶)، باغ به مثابه پیش آیند شهر، مجموعه مقالات کنگره تاریخ معماری و شهرسازی ایران، جلد پنجم.
- ۹- نویفرت، ارنست و پیتر، (۱۳۸۳)، اطلاعات معماری نویفرت، ترجمه حسین مظفری ترشیزی، نشر آزاده، تهران.
- ۱۰- ابوالقاسمی، لطیف، (۱۳۷۴)، هنجار باغ ایرانی در آیینة تاریخ، مجموعه مقالات نخستین کنگره معماری و شهرسازی ایران، جلد دوم.
- ۱۱- احمدی پیام، رضوان، (۱۳۸۸) باغ در معماری و قالی های ایران، ماهنامه هنر، شماره ۵۸.
- ۱۲- اردلان، نادر، بختیار، لاله، (۱۳۸۳)، حس وحدت (سنت عرفانی در معماری ایرانی)، ترجمه حمید شاهرخ، نشر خاک.
- ۱۳- استرلن، هانری، (۱۳۷۷)، اصفهان، تصویر بهشت، مقدمه هانری کربن، ترجمه جمشید ارجمند، نشر فرزاد.
- ۱۴- اصانلو، حسن، (۱۳۸۱)، باغ های ایران و چهار باغ، مجله ساخت و ساز، شماره ۱۸.
- ۱۵- انصاری، بمانیان، مدقالچی، (۱۳۹۳)، روح مکان در باغ ایرانی، فصلنامه علمی پژوهشی هنر و معماری و شهرسازی نظر، شماره ۲۸.
- ۱۶- شاهچراغی، آزاده، (۱۳۸۹)، پارادایم های پردیس، انتشارات جهاد دانشگاهی دانشگاه تهران، چاپ اول.
- ۱۷- فلامکی، محمد منصور، (۱۳۸۳)، رمز و راز های باغ ایرانی در گفتگو با محمد منصور فلامکی، تنظیم فرامرز طالبی، مجله موزه ها، شماره ۴۱، ویژه نامه باغ ایرانی، سازمان میراث فرهنگی و گردشگری.